

30-ik sz. Julius 23. 1865.

HAZÁNK

S A

KÜLFÖLD.

Szépirodalmi, ismeretterjesztő és társaséleti
KÉPES HETI KÖZLÖNY.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

SZERKESZTŐ-TULAJDONOS:
SZOKOLY VIKTOR.

KIADÓ:
EMICH GUSZTÁV.

A képeket kitünőbb művészeink rajzolják s metszi **RUSZ K.**

Előfizetési föltételek:

Pestre vagy vidékre, postai küldéssel vagy házhoz hordással,

egész évre	6 frt — kr.
félévre	3 frt — „
negyedévre	1 frt 50 „

Előfizetheti minden postahivatalnál.

Hirdetmények díja: 3 hasábos petitsor egyszeri hirdetésnél 5 uj kr. Bélyegdíj külön 30 uj kr.

Az előfizetések s a hirdetményi illetek a **kiadóhivatalba** (Barátok-tere 7-dik sz.)
 a kéziratok pedig a lap **szerkesztőségéhez** (Dohány-utca 1-ső sz.) bérmentes
 levelekben intézendők.

PEST, 1865.

NYOMATOTT EMICH GUSZTÁV
 M. AKAD. NYOMDÁSZNÁL.

TARTALOM.

Cikkek: „Kerüld a szépet!“ beszély, *Jókai Mórtól.* — „A madarak házas élete.“ — „Dalra kelj!“ és „Sárosy Gyula sírjánál,“ (költ.) *Balogh Zoltántól.* — „Nemzeti muzeumunk műkincsei,“ VII. y. s.-től. — „Serédy emlékképoltája Zborók mellett,“ *Myskovszky Viktoról.* — „Khinai élet,“ II. — „A lengyel zsidó,“ I. — „Egy hét története“ *Vadnai Károly-*

tól. — „Balaton-füred 1865-ben,“ *Roboz Istvántól.* — Ujdon-ságok. — Levelezés. — Vegyes közlemények. — Irodalom. — Szerkesztői üzenetek.

Képek: „Hátszegvidéki oláhok.“ (Muzeyumi kép Barabástól.) — „Serédy emlékképoltája“ (rajz. *Myskovszky Viktor.*) — „Khinai tájkép.“ — „Lengyel zsidók“ (rajz. *Jankó János.*) — Képtalány.

Levelezések.

Bukurest, jul. 14. (*Közvizsgálatok a magyar iskolában.* — *Magyar ifjak színelbáda.* — *Iparos-egylet.* — *Vasárnapi iskola.* — *Sziberiai pestis.*) E hó 9 és 10-én folyt le a bukuresti reform. magyar iskolában a növendékek közvizsgálata az új templomban, melynek, fájdalom, tornya maig sincs, s Isten tudja, mikor is lesz, miután az egyháztagok tehetős része mesterember, ezeknek pedig soha oly rossz évök nem volt, mint az idei. Hasztalan hurcolják a drága kocsikat vásárról vásárra, szinte semmit se képesek eladni. Nincs pénz, ez az általános panasz. — A román oktatásügy-miniszter két képviselőjét küldte el, a magyar iskola közvizsgájára: Nestor és Limburg tanárokat a Máté Basszaráb tanodából. Első nap magyar nyelven folyt a vizsgálat, vallás, magyar történelem, földrajz, számtan és szavallatból. A 66 számból álló gyermekserég közt egy sem volt, a ki legalább egy kis magyar költeményt el ne szavalt volna. Másnap a román és német nyelvből volt a vizsgálat, tanár Nestor ur a magyar nyelvet is jól beszélvén, a román folytást magyarra fordította a tanulókkal és legnagyobb meglepetésüket fejezte ki a felett, hogy a nagyobbak román költeményeket is oly csinosan szavalnak, olvasni pedig mindnyájan tudnak. Szintén így folyt le a német nyelvből is a vizsga; azután pedig 16 gyermeknek jutalmat osztott e sorok írójá, mind magyar könyveket. Ez nap délután az iskolás gyermekek nemzeti lobogójuk alatt a mezőre siettek, hol öt nagyobb tanuló fiu és egy leány előadták a kolozsvári „Növendékek lapja.“-ban megjelent „Mikor lesz országgyűlés?“ című kis vigjátékot. Az iparos egylet minden tagja, a gyerekek szülői és több mások gyönyörködve halgatták a legelső magyar szindarabot, melyet

oláh földön született gyermekek adtak elő, sugó nélkül, a legszatadosabban két ízben. Csak ily módon remélem meghonosítani itt a magyar színezetet s előkészíteni a nagyobbakat is arra, hogy ha később magyar társulat jöved ki, azt méltólag felkarolhassák. A darab előadása után táncre került az iparos ifjuság s a sok csinos magyar leány és magyarnő; Hunyady-négyes, élénk csárdások váltották fel egymást este tíz óráig; ekkor eldandtuk „Isten áld meg a magyart,“ s ezzel vége volt a magyar ünnepélynek.

Az iparos egylet a képzőművészeti társulattól kapott képeket ráába tétetvén, tágas teremében fölfüggesztette, mi által az egylet helyisége igen diszessé vált; van is öröme a fiatalságnak. A kapott könyvek nagy részét is beköttette, alapszabályait kinyomatta, s így mindenképen igyekezik méltó testvére lenni a Hunniának. Örömmel emlittem meg, hogy ezen hazafias és vallásos körben derék segédársam, a nagyenyedi tanodából most két éve idejött iskolatanítónk és organistánk, kőrösi háromszéki Teleki Sámuel, ki egész önfeládozással tölti be hivatalát, ő jegyzője az egyháznak, a Hunniának, és alapító vezére az iparos egylet tagjaiból szervezett dalárdának, a mely minden alkalommal megállja helyét.

Vasárnapi iskolánkat újból szerveztük, tanul benne 50—80 mesterinas; tanítók díjnélkül én, Teleki és rendestanító Vastag Ferenc. Ezen növendékek előhaladásáról annak idejében írni fogok.

A sziberiai pestisnek nagyobb a hire, mint a valóság. Csodálatos, hogy némely itteni szerkesztő a nép rémitésében leli gyönyörűségét. Vad gyönyör biz ez. Mi olvasván lapjaikat, tovább adjuk a rémhirt, miben oly kevés a valóság. **K. F.**

Vegyes közlemények.

* (*Sajátságos természeti tünemény*) fordult elő Mielnicában, Galiciában. Az uradalmi tó vize ugyanis, mely 10 hold területű és 2—3 öl mélységű volt, nem régiben egy reggelre, a halakkal együtt nyomtalanul eltűnt. A vizsgálat alkalmával kiderült, hogy a tó fenekén két ölnyi nyílás támadt, melyen át a víz a föld alá folyt le. Miután a tó magaslaton fekszik, s a vizet a környéken sehol sem lehetett föltalálni, azt gyanítják, hogy a közel folyó Dnieszter vizével egyesült.

* (*Két bécsi lap polemája.*) Az „Oestr. Zeitung“ azt hányta a „Presse“ szemére, hogy politikája olyan, mint a hold, a mely mindig változik. Erre

a „Presse“ csak annyit felelt: „Ha mi a hold vagyunk, akkor az „Oestr. Ztg.“ mopszli, mely a holdat megugatja.“

* (*Mexikóban az osztrák önkénytesek*) szomorú helyzetbe jutottak; egyik aliszt levelében következőleg rajzolja sorsukat: „A francziák udvarias előzékeny emberek, ha összehasonlítjuk őket a mexikóikkal, kik mogorván tekintenek ránk s barbaroknak tartanak. A császárság nem valami fényes jövővel bír. A mexikói seregekben nem lehet bizni, e nép elárul minket; ha pedig a guerillák kezébe jutunk, kegyetlen halál a sorsunk; mindenfelé csak háboru és mészárlás! Nyolcvan ember és két tiszt

Első évi folyam.

30. szám.

Julius 23. 1865.

Kerüld a szépet!

Beszély.

Irtta **Jókai Mór.**

(Folytatás.)

Pedig bizony jobb lett volna mind Radziwillra, mind Annára nézve, ha ezt a gondolatot akkor el nem hallgatja.

Radziwill kezébe fogta Anna kezét, búcsu-szorításul, és gyöngéd szóval inté, mint atya leányát.

„Kedves Anna! te magad is szép vagy; de azért kérve kérlek, ne szeresd a szépet! Oh én tudom, mennyi virtus szép férfinak lenni. Láttam szép arcokat, szép férfi alakokat, kiket a női kegy buta parasztokból államvezérekké, rablókból hercegekké, ördögökből angyalokká varázsola, semmi egyébért: egy szép sima arcért. Gyűlölöm őket! Nem azért, mert én magam oly rút vagyok. Áldom Istenemet, hogy képét belül engedi viselnem. Egyedül te miattad gyűlölöm őket. Előre látom, mint fognak téged körülrajongni, ha én távol leszek, mint hízoglik be magukat szivedbe. Oh Anna, ne válaszd a szép férfiak közül, mert azok között lesz az áruló, ki téged megront. De borzadj, ha egy *szőke* fejet látsz, és szót ne válts vele; mert rád nézve az az ördög alakja. Mig távol leszek, egy jó barátóm, Tortona hercegnő gondviselésére bízlak. Ő egy eszes öreg asszony-ság, kinél igen kellemes környezeted lesz. Mulass és élvezd a világot. De mindenkor jusson eszedbe, hogy ki vagy? Előtted álljon, hogy egy fejed lett lebegő korona kísér minden lépteden s homlokodat emelten hordozni kényszeríti. Titkod zárkóztotta tegyen. Légy büszke, de senkinek el ne áruld büszkeségedet. Születésed titkát fel ne fe-

dezd, se barátoknak, se barátnéknak; se ellenségnek; se kevélységből, se szerelemből. Szivedet be nem zárhatom; de még egyszer óvlok, hogy kerüld azt, a ki szép, s ha nőül akarsz menni, legalább engeddd azt nekem, hogy én legyek násznagyd, s várd meg, mig visszajövök. Meglehet, hogy *diadalt* hozok számodra, mert anyád trónja alatt forrong a nép.“

Anna bizonynyal megsiratta Radziwillt, mikor az eltávozott Rómából; oh hiszen olyan szeretetreméltó ember volt, mikor arcára nem kellett nézni; hanem azután könnyen el is felejtette. Uj pártfogónője, a hercegnő házánál zajos élet volt: a zárdai szigorban nevelt leány az élvek mámorában egy új életbe álmotta át magát, s ki volna felelős az álmaiért? Egy fiatal leány ifjúkori álmaiért.

Ne mondd egy fiatal leánynak azt soha, hogy veszély vár rá; mert bele fog esni; — ne mondd neki, hogy mely tájakat kerüljön, mert azokat fogja felkeresni; ne mondd neki, hogy ne szeresse a szépet, mert azt fogja szeretni; ne mutass rá az árulóra, hogy ezt utálja, ezt gyűlölje, mert azt fogja megszeretni, s azzal kárhozik el.

A hercegnő palotája gyűlhelye volt a világváros celebritásainak; küludvarok követei, magas utazók, apró fejedelmek fordultak meg fényes estélyein.

Hogy ne hallotta volna meg Anna, ha mindenki azt beszélte, hogy ő ad mégis legnagyobb fényt a Fortuna palotának.

Meghallotta, meg is hallgatta: szívesen hallgatta.

Kereste a szép arcokat, s válogatott közöttük. Szép férfiare van Olaszországban elég; hollóhaju ifjak, granattüzi szemekkel. Az ifju leánynak azok tetszettek mind. Oh a bohókás Radziwill hogy adhatott oly tanácsot, hogy „kerüld a szépet!” Hisz „galambnak galamb a párja.”

Még egy kíváncsisága volt betöltetlen Annának, mit Radziwill jó tanácsa felébreszte nyugtalan szívében: „Kerüld a szökét!” mert az a te ördögöd alakja.

Az nagyon szép lehet! Egy ördög, hosszú fénylő selyemhajjal, gömdör aranyszakállal, bajusszal piros ajka fölött; epedő nagy kék szemekkel, csábító sugár szemöldökkel! Az ilyen ördögöt szép volna látni.

Hiszen csak látni! Egyébre nem. De hisz azt kívánni sem lehet egy ifju lyántól, hogy mikor meg van neki mondva, hogy vannak ördögök selyem szőke hajjal, kék szemekkel, egy ilyen ritkaságot látni ne kívánjon.

Hiszen vetődtek oda szőke arcok is: egy-egy angol követségi ifju lord, egy-egy németországi átutazó herceg; egy-egy svéd tengerész, hanem azokban Anna nem látott semmi ördögöt. Igen közönséges mindennapi emberek voltak.

Végre megjött az, a kit kerestett. Egy estélyen a bajor követ mutatott be egy szép szőke ifjut, a királyi testőrség kapitányi ruhájában, mint gróf Hagenblitz Adolfot, a ki finom, elegans magaviseletével magára vonta a közfigyelmet, mind a nők, mind a férfiak részéről.

S ha már nők és férfiak észrevették, hogy ne veszték volna rajta Anna szemei?

Ez az ő kereste szőke ördög volt; fényes hosszú selyemhajjal, gömdör aranyszakállal, bajusszal

piros ajka fölött; epedő nagy kék szemekkel, csábító sugár szemöldökkel! Ah igen szép az ördög, ha ilyen.

Az ifju testőrkapitány sok ideig nem látszott észrevenni Annát: — talán csak úgy tett, mintha nem venné észre. Eleinte más szépségeknek udvarolt, egy angol ladybe látszott szerelmesnek lenni, annak a kedvéért mutattatá be is magát, ezt sugdosták felőle; — s csak később, midőn egy menüet alkalmával kezét kellett nyujtania Annának, látszottak a szép ifju leányon megakadni a szemei.

Az első szembeszédet később bizalmas szóváltás követte; azután mindig sürűbben járt a palotába az ifju kapitány és azután mindig csak Annához iparkodott közel lenni, csak vele sugdosott, és az mind szép, kedves dolog lehetett, a miket sugdosott neki. Oh milyen kedves az ördög, mikor szőke.

Utoljára is azt vette észre Anna, hogy ő halálosan szerelmes ebbe az ifjuba.

És az is ő bele.

Ha nem mondták is még egymásnak, titkos sóhajtások, epedő pillantások régen elárulták.

És Anna gondolt néha arra, a mit Radziwill mondott neki: „fejed felett lebegő korona kísér minden lépteden, az kényszerítsen homlokodat emelten hordani”; de olyankor azt sugta magának szívében: ez ifju csak alacsony gárdakapitány; de ha én cárnő volnék, ez ifju cár lenne kezem által.

És arról álmodott, hogy ez ifju a cári trónon fog egykor ülni, s az ő keze viszi fel oda!

Milyen gondolatokat tud költeni az ördög, hogyha — szőke!

(Folyt. köv.)

A madarak házaselete.

Egy természetvizsgáló érdekes tüneményt vett szemlélet alá, mely csak az újabb korban ismertett el általánosan. E tünemény pedig nem más mint az, hogy a madarak mindnyájan — kevés kivétellel — szoros, élethozsiglani házias életben (egynejűségben) élnek; a varjaknál, esókáknál, galamboknál és verebeknél, stb. ezt könnyen észre lehet venni. Vannak egyáltalában el nem választható madarak, mint a pacsirta-vadászó solymok, bár ezek különben igen vadak. Ha ősszel, midőn költöznek, e gyors repülésű madarak egyikét fent a magasban megpillantjuk, rendszeren nemsokára a másik házastársat is észrevehetjük. Sokan a mada-

rak közül ősszel rendszeren nagyobb-kisebb csoportokká egyesülnek. De itt is észrevétték, hogy az egyes párok együtt tartanak. Vannak ugyan a vándorló madarak közt olyanok, melyek közül a hímek és nőstények külön csoportokba gyülekeznek, s így egymástól elkülönítve kelnek útra, így van ez pl. az árva pintynél. De tavasszal ugyanazon párok ismét összetalálkoznak. A hím fülmile tavasszal, megjöttének első napjaiban azért dalol éjjel-nappal szakadatlanul, hogy párját, mely csak később érkezik meg, magához csalja, vagyis inkább, hogy annak — miután az anélkül is ismeri honát, jelenlétét tudtul adja. A kánya, miután télen át ma-

gánosan számos útat tett keresztül kasul a föld felett, s talán változatosság kedvéért Afrika pálmaligeteinél is tett látogatást, — tavasszal újból ugyanazon a fán találkozik párjával, melyen egy év előtt attól búcsút vett, s megint a tavaly általa lakott fészket foglalja el, ha ugyan azt még épen találja.

Igen kevés madár él többnejűségben, ilyenek a fajdyúk, a házi tyúk, a szelid kacsák s libák és még egynehányan. A házasságokat többnyire a születési év utáni tavasszal kötik, még pedig egészen határozott választás szerint; e választások okai ép oly kevésbé fürkészhetők ki, mint az embereknél. Néha a pusztá véletlen határoz, vagy ha több vetélytárs tolong a menyasszony körül — az ököljog. Sőt ha a nőstények többen vannak mint a hímek (noha ez ritkán fordul elő, minthogy a madaraknál több a hím, mint a nőstény): még akkor is harcok támadnak féltékenységből. A házasság életben nem fordulnak viszályok elő, a nőstény alárendeli magát a hím akarátának. Például a fészkeknek való helyet mindig a hím szemeli ki, s több esetben észrevették a verebeknél és galamboknál, hogy a hím ostobaságból vagy féltékenységből egészen célszerűtlen helyet választott s hogy erre a nőstény mindjárt anyagot hordott oda, bár az egyáltalában nem volt alkalmazható. Csupán a solymoknál jönnek néha civakodások elő a zsákmány fölött, de ezek se fajulnak el soha nyílt viszályokká. El kell ismernünk, hogy a házassági hűség erénye általában, minden egynejűségben élő madár tulajdonsága. De különbséget kell tennünk a két nem között. Soha sem tapasztaltam, — mondja természetvizsgálónk — bármily hosszasan és lelkiismeretesen ügyeltem is a madarakra, hogy a nőstény valaha hűtlen lett volna, ellenben a hímeknél hűtlenségi esetek — bár ritkán — de mégis jönnek elő. Ha meggondoljuk, hogy a nőstény már természeténél fogva tartózkodóbb s szégyenlősebb, akkor e különbséget megfogható-

nak fogjuk találni. Jól meg kell különböztetnünk ezt a házasság tökéletes felbontásától. Ez olykor olykor megtörténik s néha a nőstény részéről vitetik végbe. A galamboknál ily önkéntes elválások csak akkor következnek be, ha a házasság eleitől fogva nem hajlamból s szabadon, hanem kényszer folytán köttetett. Ilyen esetekben tehát már eleitől fogva „korcs házasság“ (valóságos mesalliance) volt, s annak felbontása is épen azért történik meg, mert a házastársak egyike előbbi házastársát, kitől ura szeszélyének következtében erőszakosan elválasztott, ismét felkeresi.

A vad madaraknál hihetőleg ilyen házasságbonthatások sokkal ritkábbak, mert a házasság kötések-nél nincs semmi kényszer. A kotelási időszakban a nőstényeket hímek hiven segítik, sőt még a madarak legtöbbszörrel együtt kotelnek velük s táplálékot hordanak nekik. Mihelyt kikeltvük a fiókák, a hím alig győzheti a sok végezni valót, mert minden madárpárnál, melynek fiókái etetést szüke-gelnek, a hím az edzési műben részt vesz, sőt, ha a fiókák már felnőttek, ez valamint a növelési ügy kivált az ő kötelessége. Azon madaraknál pedig, melyeknek fiókái mindjárt kikelés után tovaszajadnak s maguktól esznek, mint pl. a fürjeknél, a hím gondja a fiókákat legjobb legelőre vezetni s veszély esetében őket inteni s védni. A fürjeknél télen átz egész család együtt marad s csak tavaszkor válnak el a házasság felek gyermekeiktől. A ki figyelemmel kísérte, hogy mint él két ily házastárs folyton egymás közelében, mint hívja egyik a másikat, mint osztnak meg egymással but és örömet, kemény dér idejében mint szorulnak nyughelyükön szorosán egymáshoz, hogy kölcsönösen melegen tartsák egymást, s mint teszik mindezt akkor, mikor az állati ösztönök a madárkebelben oly mélyen alszanak, mint az egész természet jég és hó leple alatt alszik: az meg fog abban egyezni, hogy az ily társaság nem közönséges együttlét, hanem valódi, igaz barátságon épülő házasság.

Dalra kelj!

Dalra kelj, ha vigalom
Hangja csapkod szabadon!
Vagy ha eltűnt a remény —
S bánat leng a hon egén.
Mindenik szód lángba olvaszd:
Gyujtson, midőn ellebben...
Sirj, örülj bár, csak ne mondd azt,
Hogy nincs erő énekben:
Hol gyönyör, bú, egybeforraszt —
Lélek és szív mindörökké oda von!

Dalra kelj, ha szerelem
Fénye lángol szemedben!
Nézd, a lányka csupa tűz —
Karja hozzá, oda fűz.
Annyi ürmöt nyújt a pálya:
Csak dal, szerelem éltet!
Messze úz a sors viszálya —
Mindegy, ha a kedv véled...
Öríz e kincset vigyázva:
Tükörén folt soha, soha ne legyen!

Balogh Zoltán.

Sárosy Gyula sirjánál.

Pihenj, költője a hazának!
 Porod takarja hűn e bolt:
 Végtelen bánatid valának —
 De önmagadért egy se volt!

Balogh Zoltán.

Nemzeti muzeumunk műkinesei.

VII. „Hátszegvidéki oláhok.“

A Barabás által festett oláh család nemzeti muzeumunk életképei sorában az érdekesebb darabok közé tartozik, s nevezetes a tekintetben is, hogy a hazai életképek elsőbbjei közül való. El lehet mondani, hogy akkor, midőn a festőművészetünk terén annyi érdemmel bíró Barabás „Cigányai-
 val“ és „Hátszegvidéki oláhaival“ föllépett, még nem volt nálunk magyar életkép, s így őt, mint uttörőt kell e ténnyelünk.

Általában el van ismervé, hogy Erdély

déli részein lakik a legszebb oláh nép, s kiváltkép híresek N.-Szeben mellett a szelistyei, valamint a hátszegvidéki gyönyörű oláh nők. Barabás is innen vett mintát e képéhez, bő alkalmá levén e népet ismerni, minthogy fiatal éveiben hosszab ideig tartózkodott Szebenben, s voltaképen ott kezdte meg művészi pályáját.

A tizennyolc éves ifju több főrangú egyént és

Hátszegvidéki oláhok. (Muzeumi kép Barabástól.)

képezvén magát, szép nevet vivott ki, és művei megérdemelt elismerésben részesültek. „Oláh családját“ 1844 ben festette, midőn Németország, Hollandia, Belgium és Angliában tett külföldi utazásából hazaérkezett. E kép a bécsi kiállításon is tetszésben részesült.

A muzeum számára a pesti magyar gyalog polgári őrsereg vásárolta meg.

y. s.

előkelő családot lefestvén, hamar híressé lett, s már 1828-ban a Pethe által szerkesztett erdélyi magyar lap, a „Hazai Hiradó“ úgy ajánlotta Markusfalvy Barabás Miklóst, mint „megkülönböztetett magyar ifjut“, a ki különösen a miniatúr vagy kreonnal való portraírozás mesterségében kimivelte magát, s N.-Szebenben a jeles Bruckenthal képtárban másolt.“

Az ifju évek folytán a festés magasabb ne-
 meiben is sokra vitte, s Bécsben és Olaszországban ki-

Serédy emlékkápolnája Zboró mellett.

A Bártfáról Zboróra menő útnak körülbelül fele részén, nem messze azon helytől, hol a bártfai fűr-dőbe vezető út az országúttól eltér, áll „Serédy emlékkápolnája.”

Mielőtt azonban e történeti emlék tüzesebb leírásához kezdenék, szükségesnek s célszerűnek látom először e kápolna történetét, a mennyire az a hagyományokban napjainkig fenn maradt, előrebocsátani.

I-ső Rákócy György egy alkalommal Serédy-nél, a zborói várban, mint vendége időzvéen, rendkívül megszerette a regényes vidéken fekvő szép zborói várat, s beszéd közben észrevette Serédyvel, hogy e várat szeretné megvenni. Serédy nem akarta, vagy nem mer-te fejedelme nyílt kérését határozottan visszautasítani, s hogy némileg megnyugtassa Rákócyt, oly föltételt szabott, melynek teljesítését maga sem hitte, ugyanis félig tréfásan kijelenté Rákó-

cynak, hogy kész leend neki várat átadni, ha azon naptól egy évre 30,000 darab aranyat lefizet, melyek azonban mind ugyanazon évben veressenek, s Rákócy képével ellátva legyenek.

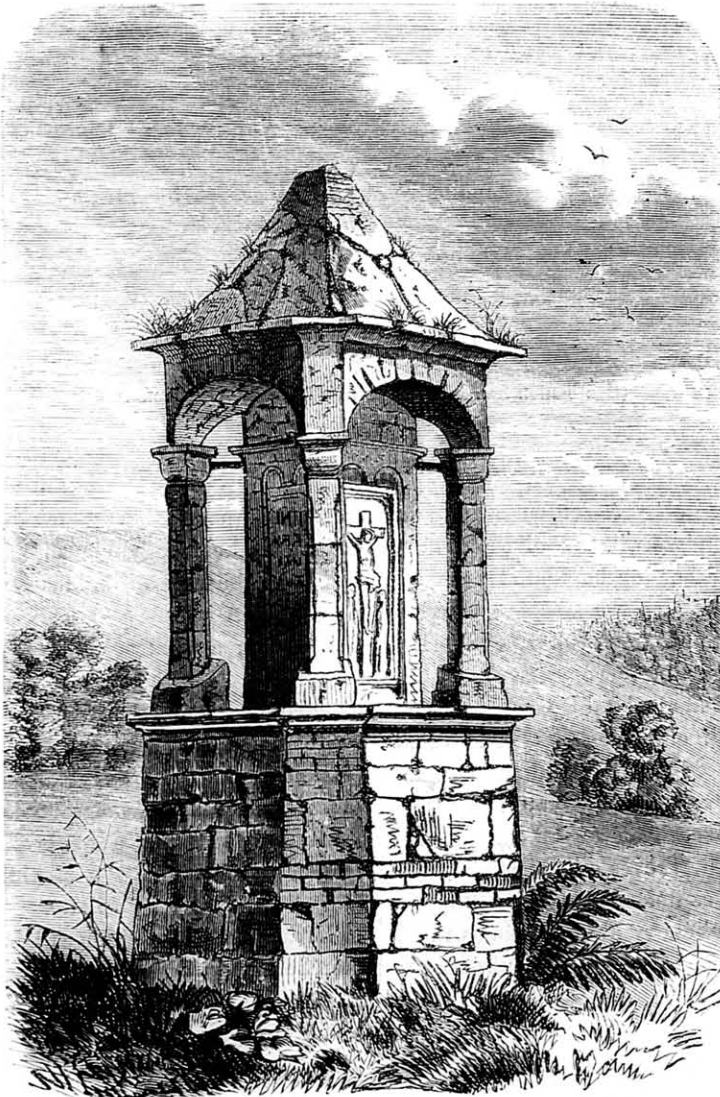
I. Rákócy György, egy év eltelte után csakugyan megjelent a pénzzel Serédy nagy meglepetésére. Serédy midőn látta az általa szabott feltételnek váratlan teljesítését, adott szavát vissza-

nem vonhatván, kénytelen volt annyira kedvelt zborói várat Rákócy-nak átengedni.

Serédy várából nehéz szívvvel indult utnak, s azon helyről, hol jelenleg e kápolna áll, még egyszer visszatekintett kedves várára, hol született, felnevekedett; eszébe jutottak e helyen töltött boldog napjai, s fájdalommal nem bírván, rögtön össze-rogyott s megszünt élni.

Igy jutott I. Rákócy György a szép zborói vár birtokába, mely jelenleg századok után még romjainban is szép és nagyszerű. Rajzunkon jobbra az erdőn túl látszik egyik magasabb tornya.

Serédy emlékkápolnájának alakja annyiban eltér az akkori ut melletti kápolnák építési módjától, minthogy alapzata háromszög, melynek egyik oldala párhuzamos az országúttal; alsó fala mintegy öt lábnyira emelkedik a föld színétől s termésköböl van építve, mely fal felett három románizálású koc-

Serédy emlékkápolnája. (Rajz. Myskovszky Viktor.)

ka fejezetül kö oszlopcskán nyugszik a három oldalú, gúla alakú, s kőtáblákkal fedett tetőzet.

E kápolnának belrészre hasonlóképen három oldalú, melynek oldalai márványtáblákkal vannak befedve.

Kelet felé, tehát az országuttra néző oldalon féldombormű fészület látható, alatta két alakkal, (talán Janussius és neje Serédy Zsuzsánna,) kikre a

másik oldalon lévő felírás vonatkozik, mi azonban még eddig nincs eléggé bebizonyítva.

A másik, azaz déli oldalon lévő márvány tábla következő, még olvasható bevéssett feliratot tartalmaz: ILLVSTRISSIMVS PRINCEPS DOMINVS. D. IANVSSIVS. DVX IN OBSTROG. COMES DE TARNO. PALATINVS WOLYHI(n)IAE. CVM SVSANNA SEREDI CONSORTE SVA HOC OPVS RENOVARI CVRAVIT. A. D. M590. DIE DECIMA NONA IVLII.

Tehát a mint e felirat szól, ez emlékkápolna (Janus) János osztrogi herceg, tarnói gróf és neje Serédy Zsuzsanna által 1590 évi jul. 19-én kijavított; de ha már 1590-dik évben a kápolna oly állapotban volt, hogy kijavítása szükségessé vált, akkor bizony lehet állítani, miszerint e kápolna régebbi időkből való.

Végre a harmadik vagyis éjszakra néző oldalá-

nak márványtábláján, álló vaspáncélos alaknak körvonalai látszanak, mely szintén féldombormű. Kár, hogy a főalaknak éppen éjszakra jutott helye, miután így az uralkodó északi pusztító szeleknek századok óta kitéve, az alak domborodásai s kifejezése csak nehezen vehetők ki. Az alak feje felett következő, még most is olvasható felirat van bevésve:

HOC EST SEREDI CASPAR

(Ez Serédi Gáspár.)

s ez bizonyítja, hogy a kápolna Serédy Gáspár emlékének szenteltetett.

Sajnos, hogy ez érdekes műrégiségen az idő vasfogának nyomai tetemesen mutatkoznak, s nagyon kívánatos, sőt szükséges volna, ha építésmódorának szoros megtartása mellett célszerűen kijavíttatnék.

Myskovszky Viktor.

K h i n a i é l e t.

(Bourboulon francia követ és neje följegyzései nyomán.)

II.

(Törvényszéki jelenet. — Botozás. — Elítélt tolvaj. — A bíró, a hóhér s az igazság tisztviselői. — Peking rendőrsége.)

Az előbbi fejezetben elég részletesen szólottunk a khinai büntetési rendszerről. Az olvasók iránti méltányosságból megkíméljük őket mindazon büntetések előszámlálásától, melyek a régi törvényhozás által a vétkesek fenyítésére voltak gyakorlatba hozva, s melyeknek a törvénytermekben kifüggesztett plasztikai ábrázolatai elég alkalmasok a jelen nemzedéknek emlékébe felidézni őseik könyörtelen szigorát és a kegyetlenkedésben tanúsított meglepő törekvéseit. A helyett, hogy ezen tárggyal még hosszasan foglalkoznánk, inkább átveszszük ide M. Trèves emlékirataiból egy modern pertárgyalás és ítélet leírását.

„... Tien-Tsin vidékét egy idő óta számos rabló banda háborgatta, a rablók a „fejér tavorózsa“ *) nevű sekta tagjai voltak. Tchowng-heou, a város kormányzója, Pekingből azon rendeletet kapván, hogy erélyesen lépjen fel a közbiztonság helyreállítása végett, több csapat katonát küldött ki, kik válogatás nélkül összefogdostak a gyanus vidékeken mindenkit, kit csak kézre keríthettek. Bizonyára sok ártatlan is volt ezen szerencsétlenek

*) A fehér tavorózsa (nenuphar blanc) felekezet, mely Pecheli, Kansou és a birodalom északnyugati tájain keletkezett, összeköttetésben áll a déli lázadókkal. Khinából érkezett tudósítások szerint ezen, részben a műzülmánok által szított felkelés félelmes terjedelmet nyert, s azon ponton állott, hogy Tien-Tsin városát hatalmába kerítse.

közt; a legnagyobb rész mindenesetre csak anynyiban vétkes, hogy elnéző volt a rablók iránt. Nehány lakásnélküli koldus szintén befogatott a városban. A kormányzó nagy törvényszéki ülést tartott; a vétkesek összesen elítéltettek: némelyeknek fejét vették, sokan bitóra ítéltettek, azonban egy sem került ki az elfogottak közül a megbotoztatást. Ezen végrehajtások félelmet gerjesztettek mindenfelé; a rablások és tegyveres megtámadások csaknem megszűntek, és, jóllehet ártatlanok is lakoltak a bünösökért, Tchowng-heou fennen dicsekedhetett a pekini kormány előtt, hogy kötelességét teljesítette.

Kiváncsiságot rávitt, hogy a bíróság egyik utolsó ülésében megjelenjek; kérésre fentartottak számomra egy helyet, honnan mindent láthattam, a nélkül, hogy engem láttak volna.

A megyeház építészeti tekintetben mi feltűnő sem mutat. Csaknem oly magas falkerítés által van védve, mint a minő magas a főépület maga. Az első udvart, melybe lépünk, börtönül használt épületek körítik; látni itt alacsony szobácskákat, bekerítve óriási bambusz-rácsossal, hova éjjelre csukják a foglyokat. Ezen udvaron a forró nap sugaraknak kitéve kuporgott a földön egy nagy csoport ily szerencsétlen fogoly; tagjaik el voltak aszva, arcuk violaszínű, testök alig néhány piszkos ronggyal fedve. Nehányan lábaiknál fogva vas

lánccal oly súlyos öntött éregömbhöz voltak csatolva, hogy azt megmozdítani képtelenek voltak, mint valami láncrakötött vadállatok, úgy keringtek néhány lábnyi távolban a gömb körül; másoknak keze-lába egybe volt békőzva, az ilyenek csak rövid ugrásokat téve haladhattak, mely ugrások, izmaik összehuzódásából ítélve, igen fájdalmasak lehettek. Egyiknek ezen elitáltak közül jobb keze és jobb lába alig két láb hosszú deszkába volt szoritva; egy rendőrkatonára előre vonszolta a szerencsétlent a nyaka körül kötött láncnál fogva, míg egy másik hátul verte, hogy előre haladjon. A nyomorú ember alig volt képes magát fentartani szabadon maradt lábán, teste kétrét volt görnyedve, s helyzete szerfelett kínos. Az udvar egyik zugában más foglyok vették el büntetésüket a bitófán és a börtönben. Alkalmam volt itt megindító jelenetet látni: egy rabló élve volt eltemetve egy fakalitba zárva. Képzeld magának az olvasó egy esetlen nagy kádat (hordó, mely csak egyik oldalán van befenekelve) felborítva, mely alá egy embert bujdatnak, elébb azonban fejét és két kezét e célra vágott kerek nyílásokon kell át dugnia; ezen nyílások oly szorosak, hogy illető testrészeit sem mozgatni, sem bevenni nem képes; a kád vállaira nehezedik; ha helyét változtatja, börtönét is magával kell vinnie. Midőn le akar ülni, térdeire kell bocsátkoznia s a lehető legfárasztóbb helyzetben kuporognia, midőn mozgásokat akar tenni, alig képes fáradsággal tova emelni a nyakába akasztott súlyos kádat. Hideg borzongás fog el rá gondolva annak sorsára, ki egy hónapnyi ily büntetésre van ítélve. Ezen szerencsétlen nem lévén képes sem enni sem inni, neje étette és itatta: ez utóbbi a kalit mellett állott, s a magával hozott kosárból néhány szem rizst és apró sertéshusdarabkákat vett elé, melyeket két fabotoeska segítségével szájába rakott; időről időre egy darab ócska szövettel letrörölte férje elkékült arcárót az izzadságot; kis gyermeke, melyet hátára kötve hordott, tudatianságában mosolygott átyja fájdalmán, s vigan játszadozott anyjának lobogó hajfürteivel. E látvány szerfelett meghatott, gyorsan eltávoztam e helyről, nehogy engedni legyek kénytelen azon szándékomnak, miszerint kikeljek a kegyetlenkedés ellen.

A megyeház bejárása külső homlokzattal van ékítve, melyre kiálló színekkel a hitregéből vannak jelenetek festve.

De ime, a kétszárnyu kapu nyikorogva tárul fel a nagy tömeg előtt, mely az első udvarba igyekszik jutni. A nagy terem hátrészében magas emelvényen Tchoung-heou volt látható diszruhá-

ban, környezve tanácsosai és más alárendelt igazságügyi hivatalnokoktól. Előtte vörös posztóval borított asztalon vannak az ügyiratok, ecetek és festéktábla a khinai tinta számára, egy szövettel borított szekrény, hol a törvénykönyvek vannak, melyektől tanácsot kell kérdenie, végül egy tág szekrény, melyben apró festett s jegyekkel beirt fácskák vannak. A mandarin háta mögött áll legyezőhordozója és két pazarul selyembe öltöztetett gyermek, kik feje fölé emelve tartják méltóságának jelvényeit. Az emelvényhez vezető tizenkét kőlépcsőn fokonként vannak elhelyezve először a bakó, kit vassodronyból készült kalapja és vörös ruhájáról ösmerhetni meg; jobb kezét hatalmas nádbotrá nyugasztja, baljában görbe kardot tart; utána segédei s a törvényszéki segédek következnek, kik mindnyájan roppant zajt csapva hadonáztak kezeikben különböző kiazó eszközöket rázva, s kik mindnyájan borzasztóul kiabálnak, hogy a bünösökbe félelmet öntsének.

Köröskörül rendőrkatonák vannak elhelyezve, fejökön mandzsu süveg, fegyverzetük rövid kopja s két kard, melyek ugyanegy hüvelyben állanak. A törvényterem belseje mondatokkal beirt vörös posztóval és szörnyalaku lámpákkal van diszítve; szóval minden arra szolgált, hogy a látványosság által hatást gyakoroljon a kíváncsi tömegre, mely az oldalkarzatokat foglalta el.

Én a számomra fenntartott kis kabinban, mely az emelvény háta mögött volt, mintegy tizenkét rablónak elítéltetésén voltam jelen.

Nem terjeszkedem a kinzások egyes részleteire, melyeket ismételt tagadásai következtében magára vont a vádlott; midőn valamelyik makacsul hazudott, a bíró a bakó elé dobott egyet az említett festett fácskák, vagy az asztalon egy külön szekrényben levő bárcák közül, melyen fel volt jegyezve a kiszolgáltató botütések száma, vagy a kinzás neme. A végrehajtás rögtön követte a rendeletet a bírák és segédek szemelättára, kik szorgosan feljegyezték az áldozatnak jajveszékélési közben elejtett vallomásait. Legyen elég megjegyeznem, hogy a vádlottak hihetlen önmegtartóvalással türték a legborzasztóbb kínzásokat, de nem vallottak és nem árulták el bűntársaikat, s hogy a sokaság a legnagyobb közönnyel viseltetett a borzongó jelenet iránt. A khinaiak úgy vesznek részt az ilyenekben, mintha csak szindarabot néznének végig. Midőn a vétkes vallani kezd, gúnynyal halmozzák el, hogy bátorsághiányát neveltségessé tegyék; ha pedig a kinzások dacára is a hallgatás mellett marad, akkor minden száj dicséri állhatatosságát. A kíváncsiak egész

napon át a törvényszéki épületben időznek: a legkülönbözőbb helyzetekben kuporognak a földön, eszik és iszszák a magokkal hozott eleséget, fenhangon nevetgélnek s szólalkoznak egymással.

A halál iránti közöny s a fájdalom megvetése rendkívül magas fokig emelkedett ezen országban. Pekinben többször találkoztam halálra ítélt bűnösökkel, kiket kivégezni vittek: ezen szerencsétlenek megpillantva engem, visszafordultak, ujjakkal rám mutogattak s susogtak egymás közt, mintha nem jutottak volna néhány perc múlva azon végzetes pontra, mely remegésbe ejt minden embert.

Mindenik *ti-pao* a maga negyedében öröködik, jelenlétüket az által jelzik az örvezetőnek, hogy a derekukon viselt esengetyüt rázzák. Minthogy az ily éji örök felelősek a negyedökben elkövetett tolvajlások, gyűlések vagy egyéb történhető károkról, a legkisebb hanyagság is szigorú büntetést von maga után. A francia konzul által Tien-Tsinben adott ünnepély alkalmával ellopták a bejárat lámpaállványait. A *ti-pao* elővonatott, három napi időt adtak neki a tolvajok előkerítésére, mit ha nem teend meg, ő maga fog botbüntetéssel fenyíttetni; a meghatározott időben a szegény éji ör

Khinai tájkép

A rendőrség Pekinben elég jól van szervezve, minélfogva ott szintoly biztosságnak örülhet az ember, mint Európa bármelyik fővárosában. A rendőrfőnök, ki mindig egy mandzsú, a kilenc kapu vezére címet visel. Rendelkezésére több szakasz rendőrkatonája és *ti-pao* áll; ez utóbbiak éjjeli örök, kik egyenként bizonyos számú házak őrzésével vannak megbízva. A rendőrkatonák számos őrcsapatokra oszolva egész éjen át cirkálnak s nappal a rend fenntartására ügyelnek. Két kardot, egy lándzsát és korbácsot hordanak, mely utóbbinak alkalmazásával éppen nem fukarkodnak.

min' hogy nem volt képes a tolvajokat elcsipni, két egészen új és saját költségén készítettett lámpaállvánnyal állított be a konzulatushoz. Természetes, hogy az ily szoros felelősség következményei kétszerezik az éji örök éberségét.

Pekin kapuit minden este az esti harangozás táján becsukják: ez idő után bajos az utcákon járkalni; a rendőrségnek, mely minden éjjeli mulatozást tilt, joga van megkérdeni, hogy hová megy s szabadságában áll bekísérni a rendőrhivatalba, ha nem tudsz helyes okot mondani; másfelől a negyedeket egymástól elválasztó sorompó

be lévén csukva, az ört álló ti-paok csak fizetésért készek azt felnyitni. „Az éjszaka az alváásra van rendelve.“ A philosoph khinaiak ezen nézete szigoruan van alkalmazva a kormányrendszerben. A mandarinok ép úgy, mint az alsórendü napszámok, hajnalban szoktak felkelni.

A mi az utcatisztítást illeti, az sok kívánni valót hagy fen Pekinben: az utcák tele vannak szeméttel, a legkisebb szél is porfelhőket támaszt. Nincsenek sem nyilvános utcaseprők, sem öntözők; hanem az egyes lakók kötelesek, megbotoztatás terhe alatt, a kapuik előtti tért megseperni.

A lengyel zsidó.

I.

Nincs az ég alatt élénkebb, ügybuzgóbb, szolgálatra készebb teremtmény a lengyel zsidónál. Bár mire vállalkozzék, azt ügyesen, pontosan, rend-

A zsidóság a XIV-ik században Kázmér király uralkodása alatt költözött tömegesen Lengyelországba a német tartományokból, hol — ép úgy

Lengyel zsidók. (Rajz. Jankó János.)

kivüli tapintattal és éles látással végzi, sőt — mit pedig, tudom, sokan nem fognak hinni — a lelkiismeretesség is nagyobb mértékben lelhető fel nála, mint sok más kereskedő népnél. Nyereszkesedik és csal: e vádat emelik mindenfelől ellene, s nem alap nélkül ugyan, de csak felületes ismeretével a körülményeknek, melyek közt a lengyel zsidó él és — ki nem véve a kiveendőket. Ha ellenben szigoruan tekintjük a lengyel zsidó viszonyait, ama csakugyan korlátolt viszonyokat, melyek neki szabadabb mozgásra éppen semmi tért nem adnak s kenyérkeresetre is csak a kereskedelmit hagyják fenn: e nyereszkesedés és csalás azonnal sokkal szelidebb világban áll előttünk.

mint a cigányok a polgárisodásnak eme bőlesejében — a legembertelenebb üldözésnek volt kitéve. Templomokat építenők nem volt szabad, s ha rejtett helyeken jöttek össze imára, kegyetlenül szétverték vagy leggyilkolták őket; minden más keresetmódtól el voltak tiltva, csupán a kereskedés állott előttük szabadon; összeköttetésbe léphettek az olasz és délfrancia városokkal, az üzletnek ama korban egyedüli azilumaival, de csupán azért, hogy mire majd árukkal rakodva haza térnek, a lovag urak váraikból rájuk rohanva, sanyaruan szerzett vagyonuktól, nejeiktől és lányaiktól s a legtöbb esetben éltüktől is megfoszthassák. Nyelvük, a valóban sok szépségű és történelmileg,

valamint nyelvészileg fontos héber nyelv helyett -- a németek ismert gyengéje: a germanisáció kedvéért — a német nyelvvel kellett élniök; a Pentateuch és Talmudnak náluk levő példányait, sőt még héber szövegű bibliáikat is elkobozták; egy szóval: nemcsak vallásukat és nemzetiségüket iparkodtak minden módon tönkre tenni, hanem még társadalmi, polgári és egyéni jogaiktól, sőt emberi méltóságuktól is megfosztották. A zsidó Európának páriájává aljasult.

Az eféle nyomás a különben is ellankadt, elbádjatt s gyámoltalan népben az elkeseredést a legnagyobb mértékre fokozta s a keresztyénség ellen amugy is már izzó gyűlöletet lángra gyulasztá ugyan, de tetteleg reakció nem volt képes előidézni. A nemzetiség érzete eme, századokon át hon nélkül bolyongó népből már ki volt irtva, ősi nyelvüket csakugyan elvetették s helyette maig is ama rut német *jargon*nal (Plattddeutsch) élnek, melyet egész a neveltségig eltorzítottak s régi héber, sőt új gyártmányu szókkal is vegyitettek, csak hogy beszédjüket a gyűlölt *gój*-ok vagyis keresztyének meg ne értsék. A rajongó és szigoru vallásosságu, ősi szokásait bálványzó, nagyszerű multjára, dacára elnyomott helyzetének, még mindig kegyelettel visszatekintő s egyéni jogait, emberi méltóságát ösztönszerűleg követelő nép azonban lételem ez utóbbi tényezőiről annál kevésbé mondhatott le, miután ősi hagyományai nyomán, melyekhez a megpróbáltatás nehéz napjaiban annál szorosabban ragaszkodott, remélte, sőt meg volt győződve, hogy szerepét még le nem játssza.

Igy történt, hogy a zsidók, németországi sanyaru helyzetüket tovább tünni nem akarván, de nem is bírván, s új hazát, emberségesebb bánásmódot keresvén, Dél-Oroszországba s Lengyelországba költözének, hol kereskedő szellemüknél fogva, de főleg áruik kedvéért valamivel szelidebb fogadtatást nyertek. Ismét később sokan Morvaországba is telepedtek át, honnét azután nagy részük hazánkba költözött. — A máramaros-, ung-, ugocea-, bereg-, zemplén-, sáros-, és abaujmegyei zsidóság kivételével a magyarországi zsidók s különösen a pestiek, mind Morvaországból származnak.

Hazánk őskorában itt a kereskedés nagyobbára az ismaeliták kezében volt, kik Béla király névtelen jegyzőjének állítása szerint Taks fejedelem alatt Bolgárországból költöztek be s e fejedelemtől sok földön kívül Pest várát is kapták birtokul. Pest tehát már Taks alatt a magyarországi kereskedelem középpontja volt.

Később azonban, midőn a keresztyén hitre való térítés folyt s jóval utóbb is ezen ismaelitákkal

hazánkban is szigoruan bántak, noha nem oly embertelenül, mint a zsidókkal Németországban. Igy Szt.-László törvényei I. könyvének 9-dik cikke és Kálmán király törvényei I. könyvének 46. 47. 48. s 49. cikkei szigoru rendelkezéseket hoznak az ismaeliták ellen; de megjegyzendő, hogy mind e rendelkezések csupán „mohamedán“ vallásuk, *nem pedig nemzetiségük* elnyomására céloztak; mely körülmény a nagy tudományu Horvát Istvánt azon téves állításra vezette, hogy ezen ismaeliták tulajdonképen magyar nemzetiségü mohamedánok voltak.

Zsidók egyébiránt már az Árpádok alatt laktak hazánkban, a mint ez az arany bullának 25-ik cikkéből, továbbá IX. Gergely pápa 1231-ben Róbert esztergomi érsekhez intézett iratából kitesszik.

Az Orosz- és Lengyelországba költözött zsidók azonban új honukban szintén nem élvezték azon jogokat, miket az ország többi polgárai. A közép korban midőn a legpolgárisodottabb tartományokban is csupán a nemesnek volt *joga*, igen könnyen elképzelhető az állás, melyet Orosz- és Lengyelországban a zsidók foglaltak el. Fekvő birtokot telket, házat venniök nem volt szabad; hivatalt nem nyertek; ügyvédeké, orvosokká nem lehettek; s miután a kézműipar akkor még igen silány állapotban volt, a napszámos munkától pedig minden zsidó — előttem ismeretlen okból — irtózik: nem maradt számukra más kereset, mint egyedül a kereskedés. A kereskedőnek pedig áruin nyernie kell, különben meg nem élhet, hanem saját magát teszi tönkre. Vagy talán a mi keresztyén kereskedőink jobbak a zsidóknál? Kevésbé nyereszednek, mint ezek? Oh korántsem! Ritka eset, ha zsidó zsidót csal meg; a keresztyének irányában, az igaz, nem ennyire kiméletesek; de hát miért hagyjuk magunkat megcsalni? „Gelegenheit macht Diebe“ mondja a német. Keresztyén a zsidót ritkán fogja rászédni, mert a zsidó, a mi vagyonát illeti, — miután ugy sincs egyebe — nagyon ovatos. De hát miért nem vagyunk mi is ovatosak? Nézetem szerint igen tévednek, a kik a zsidók rossz sajátságait s a gyűlöletet, melylyel irántunk viseltetnek, öröklött tulajdonoknak tekintik. Eredetileg minden ember jó — mondja Plátó — s csak a körülmények tették a rosszat rosszszá. A zsidóknál is a mit mi bennök rosszunk, hajdani elnyomott s az emberi társaságból kizárt voltak következménye.

A lengyel zsidó valamennyi hitsorsosa közt — épen legszorosabb elszigeteltsége miatt — legtovább tartotta meg eredeti jellemét.

Hogy Lengyelországot aránylag igen sok zsidó

lakja, nem szükség említenem. De sajnos, ez az oka a lengyel köznép mód nélküli szegénységének, miután így itt majdnem annyi a kereskedő, mint a termelő; majdnem annyi a korcsma, mint a vendég.

A kisebb városokban laknak leginkább. Minden ily városnak tág tere van, melyet „rinek“-nek neveznek (a német *Ring*-ből, mi a középkorban ke-rek tért jelentett; innét *Ringplatz*, *Ringelreiten* stb.) s ez a zsidóság főtanyája, itt vannak boltjaik, raktáraik s korcsma hátán korcsma.

A lengyel zsidó lakásának fő jellege a rendetlenség és tisztátlanság. Nejeik gondatlanok és hanyagok, a férfiak pedig oly anyyira el vannak foglalva az ő kül *geschüft*-jeikkel, hogy nem érnek rá a szal is törödni, a mi otthon történik. Többnyire egy sereg apró ronda gyermek, még rondább mosdatlan anya, igen piszkos, keresztyén szolgáló, sok limlom, rongy, törött butor és edény s ezek közt itt-ott egy nehezen tipegő hizott lud: ezek képezik a lengyel zsidó házának belsejét, míg kívül, ha boltja nincs, görbe karóra akasztott szénacso-mó s piszkos gyógyszerüveg jelenti, hogy e ház vendégfogadó, vagyis, hogy a legeslegutálosabb rozspálinkát mérik benne. — A ház ura reggel jókor talpra kél, s míg neje igen ronda, többnyire csak szénából s egy párnából álló ágyán öt-hat apró gyermek társaságában folytatja álmát, addig ő folytonos halk, de igen gyors mormolás közt — a *Tfilesz sahresz*-t vagyis reggeli imádságot mondán — vendégeinek szolgál. — Mire azután az

asszony fölkel: a ház ura előveszi olvasóját, egy hosszú szijat, s ezt bal karjára csavarja, a szij végén levő kis köb idomu börszekrénykét pedig a homlokán erősíti meg s folytonos hajlongás és himbálódás között, többnyire valamely ablak előtt, éneklí le halkal imádságát. E kis börszekrényke állítólag a frigy szekrényének jelképe s valami rövid imádság van benne, kemény papírra leírva.

Miután pedig i máját végezte volna, elme-gy, egész napon át fáradhatlanul jár kel ügyei után, s gyakran csak késő este vetődik fáradtan haza.

A reggeli órákban csoportosan szaladgálnak ezen perpetuum mobile lábu emberek az üzlet helyeire, s „güt saher“ — jó reggel — üdvözléssel surrannak el egymás mellett, már semmire, csupán a *geschüftre* gondolva. Különösen hétfőn reggel sietnek, mert ez a hét első üzletnapja, s a zsidóban meg van amaz álhiedelem, hogyha a hét első napján első alkuja sikerül, úgy az egész héten át szerencséje lesz. Tegyen próbára bárki is egy babonás hitű zsidót hétfőn reggel; bizonyára olcsón fog venni, ha vesz, s drágán adni, ha ad. Mire azonban a boltból kilép, tekintsen vissza s majd látja, hogy a zsidó utána köp.

„Güt saher“ hangzik hétfőn reggel mindenfelől s a lengyel zsidó az egész héten át legtöbbször becsüli azt, ki neki hétfőn reggel legelőször *güt saher*t kívánt. S így ez a „saher“ szó, mely héberül tulajdonképen *reggelt* jelent, annyira magába olvasztotta az u. n. *geschüftelés* értelmét, hogy németül *verschachern* eladást, *schacher* alkut jelent.

Egy hét története.

— Julius 20. —

A föld eltűnik lábaink alól! Ne ijedj meg kedves olvasóm, nem valami előre megjósolt s ennél fogva okvetlenül bekövetkező rettenetes földrengésről van szó, — az egész nem egyéb, mint „phrasis“, melyhez a tárcairók akkor folyamodnak, midőn nincs mit aratniok. — A komoly baj egyedül az, hogy a levegő megint ég, s Pest nincs többé Pesten. Szerteszét van szakadva, s egy része falun időz, más része a fürdők fái közé vitte fényüzését, a harmadik pedig utaz. „Nur nicht nach Norden!“ ez a címe egy régibb könyvnek, mely arra int, hogy csak nyugatra kell utazni, mintha most az ember a műveltséget, nem pedig a hűs léget keresné.

A „beau monde“ fénykörét nem kissé emeli az, hogy nagyurai és szépei nem mindig láthatók. Alig hogy egy idényre behozzák magukkal pompájukat, izlésüket és diszfogataikat, már megint eltűnnek.

A világnak nincs ideje, hogy megunja őket, s mikorra a közhelyeken és utcákon megszokta arcáikat, akkor már kezdik szétteregetni bucsúzó három betűs visite-kártyáikat P. P. C. (pour pendre congé). A jövő idényen ismét ujdonságokká lesznek, s meglepik a bámész világot, midőn páholyaikat újra elfoglalják. Ha mindig itt maradtak volna, tán észre sem vennék oly nagyon őket. — Én legalább azt hiszem, hogy magát az ég szépségét is, (pedig elég szép és nagyszerű), azért nem bámuljuk oly nagyon, mertörökösen itt van fölöttünk.

Semmit se bámulunk most Pesten annyira, mint hogy még van valaki Pesten azok közül, kiknek módjuk és alkalmuk van elhagyni e köhalmokat és tán — kösziveket. Nem is sokat látni már közülök. Sőt maguk, a röghöz ragadt lakosok is, mihelyt csak szerit tehetik a sorompón tul keresik a — májjussal elvesztett paradicsomot; kimennek a

mi kis poros Arkádiánkba, a városligetbe, hol a tó száraz-betegségét maig sem tudták kigyógyítani, s a fák sárgulni kezdenek, mintha irigykednének ama távoli testvéreikre, melyek az ide látzó budai hegyeken sokkal frissebben élnek világukat. Vagy ott sétálgatnak a Dunaparton, a császárfürdő körül, hol a kaktuszok élő gúlája csak oly szánandóan fonnyad, mint az egyenlítő alatt; a női uszoda — a krinolinus nyadok e hűs menhelye — előtt a szegény triton lágymeleg vizet fű, s a sétáló szépek egész bágyadtan imbolyognak a mindig körülök röpkedő lepke-csoport között. A ki már egyszer a mindennapi szenvedélyek nyugtalan taváról, (tengernek nem mondhatjuk), csöndes kikötőbe jutott s ott elég jól érzi magát, az itt egy ülőhely néma szögletéből elég sok apró színjátékot láthat, a min óráig mulathatja magát. E sercegő porondon — szemben a szép Margit szigettel, egy pár lépésre a Duna nyugtalan habjaitól — sürögnek, forognak, epednek, sohajtoznak, számitnak a szereplők, kiknek egy része már elég routint szerezhetett ez eleven színpadon. Megjelennek az ismeretes széptevők, (Hymen ugyancsak haragszik rájuk!) arcukon mosolylyal, gomblyukaikban piros virággal, zsebükben egy csomó bókka, s oly édesdedek, mint akár egy-egy pohár cukros víz. Ismerjük őket sok idény óta. Ők az egyformaság példányképei, s bizonyos tekintetben szörnyen állandók. Szívökben soha sem változik vagy szűnik meg a láng, (mely néha egy-egy versben vagy tárcacikkben, de legtöbbször meddő sohajokban gyúl ki,) csupán a központ, mely körül forognak, változik évről évre mindig. Juliájuk tavaly fekete fűrtöket viselt, ma már olyan szőke, mint a kíváncsi Éva volt. Szeretretreméltó emberek, épen ellentétei a goromba Plautusnak, ki a jámbor Orpheusnál százszor jobban megérdemelte volna, hogy haragos nők tépjék szerteszét, miután egyik vigjátékában azt meré mondani: „nem kell választani a hölgyek közt, egyik sem ér semmit!“ Bezzeg e „jó fiúk“ másképp gondolkoznak. Nekik minden nő egyformán sokat ér, s azt hiszik, meg sem élnének az ő bókjaik nélkül. És a bájos, kedves, könnyű teremtések tán el is indulnának e vidáman táncoló lidércfények után, ha egy pár lépésnyire hátuk mögött nem állna egy egy komoly képű öreg, (nő- vagy fi-nemből: az mindegy,) kik nincsenek annyira elragadtatva Romeo csinos kis bajusza és ügyes mozgásai által, hogy az élet fontosabb oldalairól is rögtön megfeledekezzenek. Így lesznek aztán belőlük akadályok, derült égből lecsapó menykövek, khinai falak és oly rideg zsarnokok, hogy a szegény Romeok egy csöppet sem

csodálják, ha az egyiptomiak hajdan azt hitték: az ember szive mindig nő ötven éves koráig, azontul pedig folytonosan fogy egész a halálíg. Ezeké ugyan elfogyott.

De minden úgy van jól, a hogy van. Így legalább minden baj nélkül folynak le az apró színjátékok, s a bókók szétpattognak a levegőben, fényes szappangolyók gyanánt, a nélkül, hogy a sziveket megsebezzenek. A kis Juliák pedig mosolygva táncolnak, egy darabig nevetnek a bókokon, magukkal visznek egy csomó kedves emléket, aztán, mint a száradt virágokat, eldobják frisekért, s a méregpohár tragédiája szépen elmarad. A Romeók pedig türelmesen bevárják az új tavasz új virágait, s ha egy-egy nyáron kétségbeestek volna is, idők multán őket is csak úgy „fölfújja“ a bánat, mint sir John Falstaffot.

Ekkép az élet vigan foly. A mi szomorú van benne, azt nem igen látjuk a felszínen, mert hisz a mély érzés benn rejlik a szív fenekén, s a könnyek csupán a magányban hullnak.

A szerdai bálók most még fényesebbek, mint ez előtt. Visszaverő tükrök, — a párisi fété de nuit-ek e fényforrásai — egy kissé növelik itt is az ezer lámpa csillogását, úgy hogy a platánmenyezet ovidi homályának maholnap vége lesz. Ám busuljanak érte a boldog széptevők, kik tán a kétesb világításban, az őrszemektől távol, ez előtt többet mertenek, de mi, kik köröskörül csupán a nézőközönséget képezzük, csak örvendhetünk, ha az öröm, tánc, ifjúi jókedv e pezsgő vigjátékát annál jobban láthatjuk.

De a bokréta (így nevezik műnyelven a táncos hölgyek körét) legközelébb nem volt egészen teljes. Igen nagy volt ugyan, azonban mégis hiányzott belőlük egy pár szál. Meglehet, hogy ugyanez órában a tenger fölött ringtak, csinos gondolán, epe dő barcarol mellett, „e la luna nascara“ — s jött fel a hold.

A kéjvonat, mely néhány nap előtt indult el Budáról Triesztbe, diszes társaságot szállított el a nagy kikötő-városba, a csalfa szép tengerre, (a vállalkozóbbakat) Velencébe is, s az adelsbergi barlangba, mely „auch eine schöne Gegend!“

A „kéjvonatok“ folyvásti nagy divata legjobban tanusítja, hogy a világ nem változik, s még mindig csalatni kíván. Fölül a vonatra jó olcsón, teli kéjvágygyal, utazási kedvvel, s hazajő megtörőve, kiábrándulva, teli panasz- és bosszúsággal. A gyönyör, mely szabadon röpdésni kívánt, összetörte magát a korlátokban, s a látni vágy elé, mely egyre ébredt, oda állt áthatlan fal gyanánt a visszatérés hamar előkerülő határideje. Az egész

tapasztalás alig egyéb itt, mint egy kis fölszines tarkaság, s a benyomások oly gyöngék, mint akár egy panorama képei. Azért édes olvasóm, ha a világot látni vágyasz, s gyönyörök és tapasztalás végett akarsz utazni, nem pedig pusztá divatból — akkor soha se omolj a kéjvonatok csábitó karjaiba, mert azok olcsó áron a leghigabb levest főzik számodra, s gyakran a legpompásabb városok közepén oly fekhelyet jelölnek ki számodra, melyről, mint az egyszeri diáknak, egy éjen át háromszor négyszer is föl kell kelned — *pihenni*. Továbbá az utazással is többnyire úgy vagyunk, hogy evés közben jó meg az étvágy, s mikor itt a te szellemi étvágyad megjött, akkor már huzzák a csengetyüt, s haza kell térned. — Én legalább — noha elég izgatott pályát futok — soha se találkoztam még az életben annyi boszus emberrel, mintha a világ különböző pontjain oly vendéglőkbe vetődtem, hová egy egy kéjvonat martyrjait dugdosták be néhány rövid napra.

Még jó, ha csupán egy pont van kitűzve, mint épen e triesti kirándulásnál. Néhány nap vig társalgás, tarka látványok és alkalmi tréfák közt könnyen elrepül ugyan, de mégis marad idő, hogy egy várost körültekintsünk; de midőn a kéjvonat, mint valami türelmetlenkedő sárkány, egyik világvárosból a másikba rohan, akkor az utazásnak csak kinjást érezzük, a keji pedig be nem váltott ígéret marad.

E szerint senki se hintse be hamvval bús fejét, ki a most futósó európai kéjvonatok valamelyikéről — terve ellenére — szépen lemaradt. Vigasztalja meg valamennyiöket a tudat, hogy a boldog utazók sem ismerik meg, csupán csak látják nyugat nagy városait és nemzeteit. Elbeszélhetik ugyan (s ez soknak sokat ér,) hogy itt meg itt jártak, de magokba mélyedve be kell ismerniök, hogy ugyan kevés hasznuk van benne.

Igy mi se busuljunk, ha a Prè Catelan eleven zöld bokorfalai és friss pázsítja helyett a pávaszigeten sétálgatunk, tán épen jókor, midőn a pest-budai dalárda (Zimay L. vezetése alatt) tartja első nyári dalestélyét, s oly jó magyar dalokat ad elő, hogy nemcsak a lámpák, hanem az arcok is (pe-

dig van vagy ezer) ragyogni kezdenek. A harmonikus dalok szépen hangzanak az est csöndjében, s csak a táncra mindig kész fiatal lányoknak tesszik legjobban az *utósó* dallam, mivel ez befejezi az előadást, s akkor kezdődik a — csárdás. Ragyogó mécskek, kövedrekből szélesen lobogó lángok, görög tüzek színjátéka s sustorgó röppen-tyük világítják meg a zöld gyepet, hol jó kedvvel foly a tánc, míg csak a késő éjszaka mogorva hidege azt nem sugja: elég!

Ugyanez órákban a zugligeti „Fácán“ is dalestély színhelye. A budai dalárda — mely folyvást erősbödik, s száz taggal állit be a zenede augusztusi ünnepére — tartja ott előadását, s többi közt Kölcsey himnuszát — Erkeltől — oly öszhangzattal, erővel és kenetteljesen éneklí, hogy még a régi „Sängerhortisták“ is, (kik a nemzeti jelvényektől megriadva, kilépnek a magyar szellemü társulatból), elfelejtik magukat, s amazokkal együtt éneklík: „Isten áldd meg a magyart!“ Van itt is nagy közönség, gyönyörű dallamok, evés, ivás (a kinek jut,) táncvigalom és — hazamenés. Soknak ez az utolsó tetszik legjobban, mert a vendéglős, kinek ugyancsak kapni kellene az ily alkalmakon, csak minden harmadik asztalt tud el-látni, s néhová még gyertya sem jut. Hiába kiáltozzák Göthével: „mehr Licht!“, a pincér nagy méltósággal feleli vissza, (tán sokat olvassa a politikai lapokat,) „non possumus!“ Így, miután nem csak dallal él az ember, a szép estély emlékébe boszuságok is vegyülnek.

Más baj nincs. Az állatkert még csak papíron él, már is új tervet akar valaki hozzá csatolni, egy ugynevezett „société d'acclimatation“, mely meghonosítani szándékoznék a külföld oly hasznos növényeit és állatjait, melyek nálunk még nincsenek meg. Bárcsak más egyebet is honosítna meg onnan: a művészet és tudományok nagyobb pártolását, a válaszfal nélküli társaséletet, s az előítéletektől ment gondolkozást. Bocsánat e keserü ohajtásért, melyet valószínűleg úgy sem tud meg senki, mert hisz harminc foku hőségben a tárcacikket nemcsak irni, hanem olvasni is bajos.

Vadnai Károly.

Balatonfüred 1865-ben.

Már megszokta a hazai közönség minden évben hasábotat olvasni lapjainkban Balaton-Füredről. Azért veszem most fel a tollat, hogy az annyi kézen forgó lapodban pár sorral értesitem olvasóidat: hogy áll az idén Füred?

Füred!

Képelem, ez egy szóra már mennyit várnak ez igénytelen tollból, a boldog idők egykori paradicsomából.

Zajos reggeleket, midőn Farkas Miska zenéje

mellett nem savóztak, nem ivándiztak, hanem a haute crême s a demi-monde selyemben úszta végig a sétatér illatos légét. Midőn minden arc egészséges volt . . . minden tárca puffadt! . . .

Még zajosabb délutánokat, midőn a beau monde nem is várta az esti táncórákat; midőn egy intés, egy virágcsokor felmutatás elég volt arra, hogy a higanylábu fiatalság karjain táncra kelljen a platán fák árnyában, s járja egész izzadásig nemzeti táncainkat! . . .

Azokat a szemképrázttató órákat, midőn az arisztokratia nagy része a Horváth- és új fürdőház palotákból eregette a török dohány füstöt; míg a livrés inasok, könyökig érő fehér keztyükben tartották ezüst tálcákon az ezüst poharakat, várva azon boldogító pillanatot, midőn a magát agyonpacsulított fertálmagnás kilép terméből, s egy pohár savanyuvizet meg méltóztatik inni! . . .

Midőn Bizai hetedhét országon is különös oratójától s a cafrangba öltöztetett lovak csengőjétől nem lehetett szót hallani; annyi volt a négyes fogat, a batárd, amerikén, phaeton, cséza, mint most a gyalogjáró; s a félig elszítt regaliákat möhön szedte a porból a napszámos nép!

Midőn a vig kedv megaranyozott minden hullámot, minden kis porszemet, minden falevelet. Olyan volt az élvezések helye, mint egy óriás mozaik, melyben drága minden kő; melyben minden drága kő ezerszínű világban ragyog . . . S a ligeteknek, a platánfáknak több affaire de Coeur-e volt, mint most galambbúgása! . . .

Hol vannak ezen idők?

Hol van Fűrednek ezen aranykora? hiában hívja vissza az emlékezet s hiában sirja vissza a lélek emlékeit . . . A szív, a lélek szavára minden csendes, minden néma; s önkénytelenül felsóhajtunk: tempi passati! . . .

Most?

Nem találod a sétatéren a megszokott arcokat; otthon vannak leláncolva a csapások, napinyomor és szükségétől, minden földbirtokos a középosztályból egy-egy ujkori Prométh, sziklához kötve, búsan énekelve Balassa Bálintként:

„A tél mikor mulik,
Víg tavasz érkezik,
A föld mindenestől újul:
Levelekkel erdő,
Örvend a sík mező,
Virágokkal béborul?
Csak én szegény lélek,
Sirok és kesergek,
Mert örömem nem újul . . .“

A kéjelgők, a vigadók, az élvezők helyét más

egyének foglalták el: szomorú, halvány arccal; kik kétszeresen betegek; belsőleg s fáj nekik az idő . . .

A hársfasorok alatt nem cseng a szerelem szava, a költők dala; egy-egy lány melódia, mely szárnyain elviszi lelkedet messze kedvesedhez, ki — meglehet — míg te merengsz, szenvedsz, — más karjain csügg odahaza, — — — hanem egy mély sohaj, mely kifejezi: én nagyon, nagyon beteg vagyok! . . . Adj istenem vigasztalást . . . Hársfák virágai adjatok illatot, jobb léget, gyógyulást! . . .

Eddig ide vándoroltak mulatni, élvezni, pénzt költeni, — most jönnek a messze vidékek betegei éledni, gyógyulni.

Ia a múltban ragyogó táncterem volt Fűred, most árpolda; az időben van oka és bajainkban.

De tán post nubila Phoebus! jönnek majd ide is jobb napok; midőn tárcánk is kigyógyulva, egészséges és beteg egyformán látogatják e fürdőhelyet, melyhez reményünk lehet, ha az urodalom mindent elkövet a közönség kényelmére, s oda iparkodik emelni mind belrendezés, mind külsin és építkezés tekintetében, hova hivatva van, a birodalom első rendű fürdői sorába. A természet, az igaz, sokat adott, úgy szólván pazarolt e vidékre, de még sem mindent; a többi ügyes műértő kezeknek kell rendezni. A majd páratlan, egészséges lég; a gyógyfüvek balzsama; a hegyek panorámája; a Balaton csillogó tükre, majd rakoncátlan hullámai; a flóra világ stb. még mind nem hozzák évenként meg a bankárt úgy, mint a szegény üdülni vágyó beteget; egyszer megnézi amaz élvezetből, emez gyógyulási reményből, — s aztán elhagyják örökre. De a természet szépségei mellett legyen jó belrendezés; a betegek kényelmére, javulhatására kellő gond (sem Écsy László felügyelő, sem Orzovenszky főorvoson nem fog mulni), fordítva; építkezés a vendégek számához képest, hogy a hol most porfelleg veri az eget, s a szikladarabokról — látva a sovány termést — búsan emelkedik fel dalolni a pacsirta, — villák legyenek — meg fogjuk látni, hogy a dandy úgy, mint a mell- vagy idegbeteg stb. egyiránt évi vendégei lesznek Fűrednek. Biznak is az új apátban, hogy az így leend!

Most be kellene vezetnem t. olvasóközönségedet az ujonnan épült, valóban ép oly elegans, mint célszerűleg berendezett arenába; de lapod úgy is hozni fogja szép rajzban, kisérő sorokkal, s így ezuttal hallgatok róla. Csak azt az egyet említem meg, hogy Béneyi társulata, a jelen saison alatt illőleg tölti be helyét benne, s ajánlanunk kell a provinciák figyelmébe, miután e társulat

mind a dráma, mind a népszínművekben, úgy az operettekben több jeles tehetséggel rendelkezik.

No most tán fel a vigalomba?

Nézni, hogy kedvesed hogy pörgeti más, míg te szomoruan dúdolódsz Hugo Victorral:

„Ha lázas örülés nem tépte még eszed,
Midőn más kéz fogá az imádott kezét.“

Oda nem mehetünk azon egyszerű okból: mert itt most esti vigalmak nincsenek; egyet váltott meg Mayer a zenészektől 16-án 20 fírt, s kapott 35 db sexert. Képzelheted barátom, hányan és kik járták?!

Senki sem gondol itt ezuttal a táncra; azt mondja sok vendég, nem illik ez órákhoz a hegedűszó!

Vagy tán menjünk vig asztalok mellé, hol a cimborák élcek, adomákkal üzik a nehéz perceket s a mint néhány csepp jó, de drága a bort hörpente- nek, dalolják Moore T. mását:

„S a mint pohárt pohárra hajtok,
Emlékek ke nek fel velek:
Hervadni igen fényes ajkak
Mefagyni igen hő szívek!“

Ide elmehetnénk, de nincs élce, mely máskor úgy szikrázott az órákban; nincs dal; legfeljebb be- pástétomozod magadat, s nézed az emelvényről, hogy a „Kisfaludy“ derék kapitánya mint ujonczoz egy vigadó sereget a kirándulásra?

Vagy, hogy egészségedre váljék invitálásom- nulla dies sine linea — ugorjunk a 21 foknyi me- leg Balatonba, kihüteni magunkat, gyógyulni.

Ez még legjobb! megcirógatjuk a hullámokat, megsüvegeljük a napsugárt, — s e kettő gyógyít csodaerejével... El tehát, gyógyulni testben és léleekben.

Érdekelni fogja tán lapot közönségét, hogy még is, kik vannak a hárs és platánok árnyában? ime néhányat elősorolok: gr. Zichy Károly, Pál és Fe- renc; gr. Eszterházy Pál családja és gr. Migaz- ziek; Gaál akadémikus; Junák kanonok; Hertel- lendy; Cséri és Nedecky család; Radnótfáy, a nemz. színház intendánsa; pár hollandi mű- és ut- kedvelő, kik csak betekintettek, s aztán tovább mennek Olaszhon felé, épen mint az itt volt angol lord és francia paire; gr. Zichy Lipótné, Milko- vits, a tág körben ismert Boronkay Károly, Fáyne sat. sat.

Eljönnek talán még Vörösmartyék; Tóth Lő- rinc; Somsich Pál s hazánk egyik legnagyobb ki- tünősége, Deák Ferenc... Itt gondolkodjál s azt- tán kiáltsd velem együtt: „Hozzon Isten, téged, ki nemcsak a Vörösmarty árváknak, hanem az egész nemzetnek egyik leghivebb s legnagyobb gondnoka vagy!“

Roboz István.

U j d o n s á g o k.

* (*B. Sennyei Pál*) f. hó 18-án a tárnokmesteri méltóságra kineveztetett, s néhány nap mulva már megkezdi hivatalos működését a helytartótanács élén.

* (*Az új tárnoknak*) bécsi hírek szerint egyik legsürgősebb feladata lesz a pesti főpolgármesteri méltóságra egy alkalmas egyéniséget megnyerni.

* (*A horvát országgyűlés*) megnyitását aug. 28-áról is továbbra akarják halasztani. — Mazuranics horvát kancellár több névtelen levelet kapott, melyben intik, hogy mondjon le.

* (*Gr. Pálffy Mór.*) Magyarország kir. helytar- tói állomásától e hó 20-án fölmentetett. A legfel- söbb kézirat szerint ismét a hadseregben fog alkal- maztatni.

* (*Vörösmarty szobrát*) Székes-Fehérváron ok- tober elsején fogják leleplezni. Fölrata egysze- rüen csak ez lesz: „Vörösmarty-nak 1865.“

* (*Szalay László halálának évnapján*), e hó 17-én, a pesti ifjak közül többen a szent Ferenciek tem- plomában egész csendben gyászmisét tartottak.

* (*Több magyar hölgy*) az akadémiai palota

diszterme számára pompás szőnyeget himez, s még az őszi ünnepélyes megnyitásra elkészítik. Az egész számos kockából fog állani, s egy-egy kocka nyolc forintba kerül.

* (*Gerando Ágost özvegye.*) született Teleky Emma grófnő utazási munkát ír magyar nyelven, mely Párisban fog megjelenni. A nemes grófnő Párisban is magyarokká neveli gyermekeit, egy fiút s egy leányt, kik igen jól beszélnek magyarul. Közelebb Pestre és Erdélybe hozta le őket, hol néhány hetet töltöttek.

* (*Két hollandi orvos.*) dr. van Roijen és dr. Moll közelebb Pesten időzvé, a főváros gyógy- vizeit, fürdőit, kórházait s egy pár tudományos in- tétetét megtekintették, s nagy dicsérettel szóltak a látottakról.

* (*Bukarestből*) azon örvendetes hirt vesszük hogy a székelyek tömeges kivándorlása Oláhor- szágba, mi ellen lapjaink méltó aggodalommal any- nyiszor fölszóltak, szünőben van. A székely sze- keresek ma már nem székely leányokkal megra- kodva érkeznek a Keresztreu-utca végére, hanem

székely szorgalom által előállított iparcikkokkal, s a mit kivisznek, el is adják azonnal jó pénzben. Magyarországból is mind több árucikket hordanak oda, és sok bukuresti izraelita kereskedőnél már csak úgy vásárolhatni magyar nyelven, mint Pesten a váci-utcában.

* (*A pest-losonci vaspálya társulat*) jul. 29-kén közgyűlést tart. Ebben küldöttséget fognak választani, mely ö felségétől az öt száztóli kamatbiztosítás megadását kérelmezzé, miután ez lenne a legegyszerűbb út arra, hogy a csödeljárást mielebb meg lehessen szüntetni.

* (*Lelencház Pesten.*) A gróf Nádasdy Lipót elnöke alatt alakuló társulat engedélyt nyert a pesti lelencház létesítésére. A társulat célja kivitelére gyűjtéseket s jótékony előadásokat egyaránt rendezhet.

* (*A budai népszínház*) az ősszel valószínűleg újra megnyílik. A város-tanács az összes budai színházakat negyedfélvre, Szigeti Imre vidéki igazgatónak adta át 3000 frt évi bérért. Így kilátás van rá, hogy várszínházban is lesznek magyar előadások.

* (*Cigány-vajdaság.*) Kaldaras János, ki magát ideiglenes cigány-vajdának nevezi, társával, Száva Mihály biharmegyei szűnyogdi lakossal együtt folyamodványt nyújtott a magyar kir. udv. kancelláriához, melyben egy cigány-vajdaság felállításáért esedeznek. E sajtószériu folyamodás a helytartótanácsához küldetett le elintézés végett.

* (*Gyilkossági kísérlet.*) Hartl pest-városi biztost, jul. 17-én éjjel egykori szolgája boszúból meg akarta gyilkolni, s ablakán belőtt; a golyó nem talált, s a biztos kiugorván az ablakon, üldözni kezdte és szerencsésen el is fogta a gonosztevőt.

* (*Gazdag koldus.*) A Lipót utcában a héten egy koldus halt el, ki a belvárosi templom ajtajánál mindig a szegények perselye mellett szokott volt ülni, s maga is fogadott el adományokat. Nehány ezer forintot hagyott hátra, s a többi között temetésére 400 ftot rendelt fordíttatni.

* (*Elítéltetés végrendelet hamisításaért.*) Rimaszombatból írják, hogy a végrendelet-hamisítással vádolt Almássy Albert grófnak jul. 13-kán hirdették ki a hétszemélyes tábla ítéletét, mely: három évi börtön nehéz vasban, hetenkint egy napi börtönel, s közmunka teljesítésével.

* (*Öngyilkos segédlelkész.*) Duna-Vecsén a ref. lelkész káplánja, Farkas Dezső, ki a pesti r. főiskola egyik jelesebb növendéke volt, e hó 11-kén reggel magát szíven lötte.

* (*Gyermekrablás.*) Egy versecvidéki parasztnőnek már régen eltűnt 12 éves leánykája. Nemrég a fehértemplomi vásárban egész sor nyomorék és vak koldus mellett haladván el, egy elszáradt koldus leánykát vett észre, kinek kezei hiányzottak, s ki nagyon hasonlított eltűnt leánykájához. Megszólítván a nyomorék leányt, kétségkívüli lett, hogy gyermeke. A szegény nő a lelki megrázkódás következtében elájult. Ezalatt a körülötte összegyűlteknek sikerült a leánykára fölügyelő koldust föltartóztatni, ki a zavarban menekülni akart. Dacára a koldus azon nyilatkozatának, hogy a leányka kezeit egy sertés harapta le, a gyermektolvajt a hatóságnak szolgáltatták át.

* (*Nyolc fiatal farkast*) nevelnek Kassán, melyeket a szebenyei pusztán találtak, s a pesti állatkert számára fogják ajándékozni.

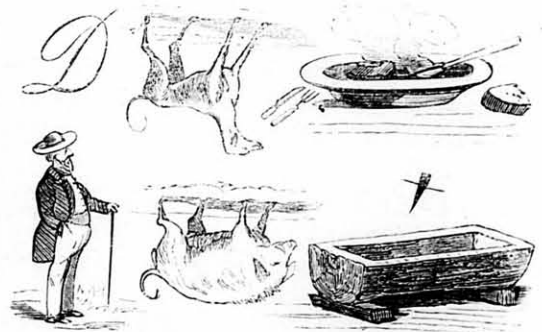
* (*„Botschafter,“*) Schmerling hü közlönye jelenti, hogy már csak jul. 31-ig jelenik meg, s azután végkép megszűnik.

* (*Kober Károly, fiatal felségáruló,*) a ki 3 évi súlyos börtönre volt ítélve, kegyelem folytán visszanyerte szabadságát a börtönből mindjárt az iskolába, vizsgálatokra vezették.

* (*Gőzerővel működő zongorát*) mutogat a párisi hyppodromban Moris amerikai polgár. Saját találmanya.

* (*A walesi herceg*) látogatást fog-tenni a francia udvarnál, s Fontaineblauban tiszteletére ép oly fényes ünnepélyeket készülnek rendezni, mint a minővel Viktoria királynőt fogadták volt Versaillesban.

Képtalány.

(Megfejtése a következő számban lesz.)

A 29-ik számban közölt képtalány értelme: „Könnyű Katót táncba vinni.“

esett el már közülünk, hatvan ember elfogatott, két tiszt leköszönt, s mintegy 200 ember megszökött." — Az unió különböző fővárosaiból hetenkint nagyszámu ujonc indul Texasba Juarez táborához csatlakozni, de ott maradnak mindaddig, míg számuk 40,000-re nem szaporodik. A toborzások rendkívüli gyorsasággal folynak, s New-Yorkból nemrég 1000 ember indult Texas felé.

* (*A washingtoni gyilkossági pörben*) jul. 6-án többekre kimondták az ítéletet. Payne, Seward megsebesítője, Harold, ki Booth-al szökött, Atzerott, az összeesküvés cinkosa, és Surratt asszony az összeesküvés fő mozgatója, kötélt által végeztettek ki. Mudd, az orvos, ki Booth lábát bekötözte, élethossziglan; Spagnler az ás, ki Booth lovát tartotta, hat évi fogságra ítéltettek.

* (*A Ford színházat,*) melyben Lincolnt meggyilkolták, el kellett zárni a kíváncsi látogatók elől, kik ott mitsem hagytak épen. Ama pad, melynél Booth lovát egyik cinkostársa a gyilkosság végrehajtása alatt tartotta, eltűnt az amerikai és angol nevezetesség-vadászok tollkése alatt, kik forgácsonkint az egészet elhordták emlékül. Aból a szőnyegből pedig, melyre Booth a páholyból, mikor a gyilkosságot elkövette, leugrott, apránkint kivágták azon négyyszög rőfnyi helyet, melyet a gyilkos lába érintett. Most a kíváncsiak a szemközt levő házba vándorolnak, hol a ház tulajdonosa féldollárnyi beléptidíjt szed, s máris szép összeget vett be; de a székeket, ajtókat, függönyöket ott is összevagdalták a látogatók.

* (*Grant tábornok*) jun. 5-kén Chicagóban az „Unió-csarnokban” megjelenvén, azonnal körül fogták az ott összesereglett hölgyek. Madame Livermore ekkor így szólt hozzá a többiek nevében: „Tábornok ur, ezek a leányok majd meghalnak, úgy szeretnék önt megcsókolni, de nem merik.” — „Hát csókoljanak meg, ugy se csókol még meg senki, mióta e városban vagyok.” Azonnal megragadta tehát vagy száz szép az ünnepelt tábornokot, kinek csak akkor sikerült kétszáz forró kar közül kiszabadulni, midőn majd elhalt a csókok miatt.

* (*Ujoncozás Lengyelországban.*) Az utolsó lengyel forradalmat, mely 1863 január havában tört ki, az orosz kormány ujoncozása idézte elő, mert ez ujoncozást ugy hajtották végre, hogy voltaképen nem volt egyéb, tömeges elfogatásnál. Az orosz kormány célja volt, a politikailag gyanus egyéneket a katonaság közé soroztatva, Azsia belsejébe küldeni el, honnan a legrikább esetben térnek vissza honukba. A besoroztatás egyértelmű volt a lemondással mindenről, mi előttük kedves volt a világon: a családról és hazáról. Ezért inkább akartak harcolva, s a rajtok elkövetett erőszak ellen tiltakozva esni el. A lengyel ifjúság virága, ezer meg ezer lengyel férfi elhagyta a városokat, tél derekán az erdők mélyébe vonultak, hol ama nevezetes guerilla harcot szervezték, mely másfél évig dacolt az orosz hatalommal, és Sándor cár haderejével ismételve győztesen szállott szembe. E felkelés rég elfojtatott. Kik a csatatéren el nem vérzettek, azok Sziberiába száműzettek, vagy orosz

bitófán multak ki. Ezerek vándoroltak ki kényszerből vagy önkénytesen. Most az ifjaitól és férfaitól megfosztott lengyel hazában ismét ujoncozást rendeltek, mely 6 $\frac{1}{2}$ jutalékot szed 1000 lélek után, oly rendszabály, mely egyenesen kérdés alá helyezi a lengyel nemzet fennállását. A cár, mint írják, talán élni hagyná Lengyelországot, de az orosz nemzeti párt, melynek hőse Murawieff, szószólója a tatár vadságu Katkoff, halált kiált a szerencsétlen népre. Ezek most akarják végrehajtani azt, mit két és fél év előtt a felkelés meghusított.

* (*Egy éltelt orosz menekülése.*) 1862-ben Varsóban Dombrowski Jaroslaw, orosz törzsfőkapitányt, miat bizonyos katonai összeesküvés szítóját s a lengyel fölkelés bizottmányának tagját, 13 havi vizsgálati fogság után halálra ítélték, munkában Berg helytartó 15 évi sziberiai nehéz munkára változtatta az ítéletet. Miután időközben több, Lithvániában elfogott fölkelő vezérrel szembesítették, még sokáig volt a wilnai katonai fogházban, mignem 1864 november vége felé Sziberia felé indították. Útközben azonban sikerült megszökni, és női ruhában kikerülni a rendőrség minden üldözését, mely pedig egész Oroszországban föl volt lármázva. Félévi sanyarú bolyongás és szigorú tél után, amúlt hónap közepe körül, Szt.-Péterváron és Finnlandon keresztül Stockholmba érkezett fiatal nejevel együtt. Nejét vele együtt fogták volt el, és Ardutowba belebezték; hosszas bolyongásának az volt oka, hogy nejét is megszabadíthassa.

* (*Hajóégés a tengeren.*) A „Nelson William” nevű hajó, mely 450 kivándorlóval jun. 4-én indult el Antwerpenből New-York felé, jun. 26-án a sik tengeren elégett. A tűz déltájban tört ki, midőn a hajó füstölésekor a kátrány meggyuladt, s a tűz a legnagyobb gyorsasággal terjedt el a hajó minden részén. A kapitány mindent megtett, hogy az utasokat megmenthesse a borzasztó haláltól, s a négy csolnakot eloldatta, melyekbe az utasok a legnagyobb kétségbeesés közt tolongtak. Sokan a hullámok közé hulltak, s ott lelték halálukat. A szerencsétlenség ez iszonyú pillanatát nem lehet leírni: borzasztó jelenetek fordultak elő. A négy csolnakkülönböző irányban hanyatott a tengeren, s egy-két nap mulva akadtak hajókra, melyek fölverték a szerencsétleneket. A 450 utas és 30 főnyi hajószemélyzetből alig 77-en menekültek meg.

* (*Madridi tudósítások*) szerint Spanyolország föltétel nélkül elismeri Olaszországot s Flórencebe követet küld. Izabella királyné találkozásáról Napoleon császárral azt írják, hogy tüntetés akar lenni azok ellen, kik a spanyol és portugall királyság egyesítésére törekszenek; de ha a spanyol királyné Franciaországba megy, bajosan fog többé hazájába visszatérni.

— β (*Tuskés ember.*) A 18-ik század elején Angliában, Suffolkban egy gyermek született, ki eleinte oly külsővel birt ugyan mint más gyermekek, de 8—9 hét mulva sárgás, aztán pedig egészen sötétbarna lett, és még később szemölcsféle kinövéseket kapott, melyek fonál vastagok, majdnem egyhüvelyk hosszúak, sötétbarnák vagy feketék, igen kemények és merevek voltak. Ha simították, hallható zörejt adtak. Ezért *süldiszno-ember*.

nek nevezték el, mert a süldisznók paizsa hasonló zörejt okoz. Majdnem egész teste — fejét arcát tenyerét és talpait kivéve — be volt növe eléggé sűrűn ilyenmü tüskés kinövésekkel. Orvosi kezelése alatt ugyan többször megszabadult attól, de ismét újra visszajött. Magától is lehullott minden télen, azonban tavaszkor újra megnőtt. E kinövések eleinte barnáknak látszottak, de ha egynehány hetesek voltak, sötétebbek lettek. Ezen ember egyébiránt egészséges volt, s szülei olyanok mint a többi angolok. Hat gyermeket nemzett kik hasonlóul sörte. vagy tüskékkel voltak felfegyverezve. Ezek azonban mindnyájan korán elhaltak, egyet kivéve, ki még a mult század végén Londonban pénzért mutogatta magát.

— *β (Égő földfeület Franciországban.)* Majolus, Fulgოსus nyomán említi, hogy midőn Burgundi Károly Geldernt bevette, ugyanott rendkívüli föld-rengés mutatkozott. A föld megfejthetlen módon meggyuladt, a nélkül, hogy lángok látszottak volna. A növények és fák gyökerei elétek, s e csapás Gelderntől Burgundiáig terjedt, mindamellott hogy vizzeli oltás és több más előkészületekkel igyekeztek azt a benlakók elfojtani; a széles árkok, melyekkel a tűznek útját akarták elvágni, sem használtak semmit. Az alföldiek akkor is sok gyep-tözeggel bírtak, a mely könnyen meggyuladt, vagy fellobbant hangafü, vagy a mi ezen esetről valószínűbb, a katonák ör és tábornözei által. A tűz tovább terjedt lassu parázsszal a növények és fagyökereit, s a gyep-tözeget felemészttette, a mely utóbbi talán nem volt vastag rétegben, hogy lán-

got vethetett volna, s a mely különben is kicsiny, nappal csak fehér füstnek látszó lángot szokott mutatni, mint azt hasonlóul Gmelin útleírásában a sziberiai gyep-tözéggéről olvashatjuk.

Irodalom.

— (Emich Gusztáv kiadásában) ujabban a következő művek jelentek meg:

Vas Gereben népszerű korrajának, „A régi jó idők”-nek második kiadása négy kötetben. Ára egy-egy kötetnek csak 40 kr.

Zichy Antaltól „Strafford.” Az angol történelem ez egyik legkiválóbb alakjáról Zichy a „B. Szemlé”-ben nemrég érdekes tanulmányt közölt, melyet most drámai alakba öntve ad elő. „Stuárt Mária”-jával lépett föl először a színirodalomban, s ez második kísérlete. Ára 60 kr.

Dr. Degen Gusztáv pozsonyi jogtanártól „Magyar váltó-jog”, tekintettel az általános váltórendszabályra s kapcsolatban a váltótörvénysek számára kihirdetett legújabb rendeletekkel. A jogtanulók számára hasznos kézikönyv, ára 1 ft 50 kr.

Szerkesztői üzenetek.

— *Putnok:* „A hirnők galamb” és „Első szülein” nem használhatók.

— *Bécsbe:* Jankó-nak. Kérjük mielőbb a beszélyt és a képeket.

— *Vácra:* F. P. urnak. Az újabb küldeményt is átszolgáltattuk a kiadó-hivatalnak.

— *Kolozsvárra:* „A pesti temetőben” című nemeshangú és szép kivitelű költeményt egyik közelebbi számunkban fogjuk közölni.

— *Gróf T. G-nak.* Igen csinos, azonban néhány megjegyzésünk lenne rá, melyre e helyütt nincs elég terünk.

Vasutak közlekedése.

A délkeleti vaspályán.

Bécs	Ind.	7 ó. 45 p. r.	8 ó. — p. e.
Érsekujvár	„	1 „ 20 „ du.	1 „ 48 „ éj.
Pest	„	5 „ 35 „ du.	6 „ 25 „ r.
Cegléd	„	8 „ 27 „ du.	9 „ 4 „ r.
Szeged	„	12 „ 17 „ éj.	3 „ 50 „ du.
Temesvár	Érk.	5 „ 20 „ r.	10 „ 18 „ e.
Temesvár	Ind.	10 ó. 32 p. r.	5 ó. 19 p. r.
Szeged	„	2 „ 25 „ r.	12 „ 15 p. délb.
Cegléd	„	5 „ 54 „ r.	5 „ 41 „ du.
Pest	„	9 „ 55 „ r.	8 „ 37 „ e.
Érsekujvár	„	1 „ 30 „ du.	1 „ 3 „ éj.
Bécs	Érk.	6 „ 33 „ e.	6 „ — „ r.

A tiszavidéki vaspályán.

Cegléd	Ind.	9 ó. 27 p. r.	8 ó. 24 p. e.
Szolnok	„	10 „ 27 „ r.	9 „ 22 „ éj.
P.-Ladány	„	1 „ 26 „ du.	1 „ 40 „ éj.
Debrecen	„	3 „ — „ du.	3 „ 48 „ r.
Tokaj	„	5 „ 25 „ du.	8 „ 5 „ r.
Miskolc	„	7 „ 24 „ e.	11 „ 3 „ r.
Kassa	Érk.	9 „ 56 „ e.	2 „ 49 „ du.
Kassa	Ind.	5 ó. 21 p. r.	11 ó. — p. du.
Miskolc	„	7 „ 52 „ r.	3 „ 2 „ du.
Tokaj	„	9 „ 36 „ r.	5 „ 35 „ du.
Debrecen	„	12 „ 12 „ délb.	10 „ 29 „ éj.
P.-Ladány	„	1 „ 45 „ du.	12 „ 56 „ éj.
Szolnok	„	4 „ 44 „ du.	4 „ 43 „ r.
Cegléd	Ind.	9 ó. 47 p. regg.	
Szolnok	„	11 „ 19 „ regg.	
Csaba	„	3 „ 21 „ délb.	
Arad	Érk.	5 „ 27 „ délb.	
Arad	Ind.	9 ó. 30 p. déle.	

Csaba	„	12 „ 6 „ déle.
Cegléd	Érk.	5 „ 32 „ délb.

P.-Ladány	Ind.	2 ó. 58 p. délb.
Nagyvárad	Érk.	4 „ 38 „ délb.

Nagyvárad	Ind.	10 ó. 6 p. déle.
P.-Ladány	Érk.	12 „ 48 „ déle.

A déli vaspályán.

Buda	Ind.	6 ó. 30 p. r.	5 ó. 15 p. e.
Sz.-Fehérvár	„	8 „ 43 „ r. érk.	7 „ 20 „ e.
Sz.-Fehérvár	Ind.	5 ó. 59 p. du.	7 ó. 10 p. r.
Buda	Érk.	8 „ 2 „ este.	9 „ 14 „ e.

Fehérvár	Ind.	8 ó. 43 p. r.	7 ó. 20 p. e.
N.-Kanizsa	Érk.	délb. és este.	

N.-Kanizsa	Ind.	1 ó. 19 p. du.	5 ó. 36 p. r.
Fehérvár	„	5 „ 59 „ du.	7 „ 10 „ este.

Fehérvár	Ind.	10 ó. — p. r.	
Uj-Szöny	„	2 „ 25 „ du.	
Győr	„	3 „ 11 „ du.	5 ó. 55 p. r.
Bruck	„	5 „ 28 „ du.	7 „ 54 „ r.
Bécs	Érk.	8 „ 26 „ este.	

Bécs	Ind.	7 ó. 45 p. r.	5 ó. 20 p. e.
Bruck	„	9 „ 21 „ du.	6 „ 54 „ e.
Győr	„	11 „ 38 „ de.	9 „ 5 „ e.
Szöny	„	12 „ 57 „ délb.	
Fehérvár	Érk.	5 „ 45 „ du.	

Dunagőzhajózás.

L e f e l é t :

Bécsből Pestre : napon-ként 6 1/2 órákor reggel.

Esztergamból Pestre: naponkint a helyi gőzössel 6 órákor reggel, és a bécsi utazó gőzössel 4 óra felé délután.

Vácról Pestre: naponkint a helyi gőzössel 7 1/2 órákor reggel, és 1 ór. délut. a bécsi utazógőzössel 5 óra tájban délután.

Pestről Mohácsra: hétfőn, szerdán, pénteken, szombaton 7 ór. reggel.

Pestről Eszékre és Zimonyba: hétfőn, szerdán, szombaton 7 ór. reggel.

F ö l f e l é t :

Pestről Bécsbe: naponkint 6 órákor este.

Pestről Vác, Esztergomba: naponkint a helyi gőzössel 3 1/2 ór. délután, és a bécsi utazógőzössel 6 órákor este.

Mohácsról Pestre: hétfő, szerda, péntek, szombaton 3 órákor délután.

Zimonyból Pestre: vasárnap, kedd, csütörtök 10 órákor délelőtt.

Orsováról Zimonyba, Pestre: szombaton regg.

A Szávan :

Sziszekről Zimonyba: hétfőn reggel.

Zimonyból Sziszekre: csütörtökön délb.